

Interview leerlijn 'Digitale Geletterdheid' binnen de stichting O2G2

Theo Douma, Voorzitter College van Bestuur Openbaar Onderwijs Groningen (O2G2), vertelt over de ontwikkeling van de leerlijn 'Digitale Geletterdheid'. Deze leerlijn start vanaf schooljaar '16 - '17 als pilot op 8 scholen, en moet uitgroeien tot een doorlopende leerlijn van kleuters tot VWO6.

Welke rol speelt digital geletterdheid op jullie scholen?

We starten vanaf het schooljaar '16 - '17 met de implementatie van een leerlijn 'Digitale geletterdheid' die vanaf groep 1 in onze primair onderwijs scholen doorloopt tot de hoogste groepen van het voortgezet onderwijs. Iedere drie maanden staat een thema centraal dat zich primair richt op computational thinking, mediawijsheid of informatievaardigheden. ICT-vaardigheden vormen daarbij geen apart onderwerp, maar krijgen gedurende de gehele leerlijn aandacht. Leerlingen gaan in een thema 4 uur per week op hun niveau aan de slag met de specifieke vaardigheden; zo bouwen we aan een consistente leerlijn voor ons gehele onderwijs.

Hoe zijn jullie tot deze visie gekomen?

Eigenlijk hebben we de hele visie-discussie grotendeels overgeslagen... Ik was zelf lid van het Platform2032 en wist daarmee al vroeg wat er qua advies ging komen. Voor ons was het daarmee direct duidelijk dat we integraal aandacht aan digitale geletterdheid zouden gaan besteden. Door enkele enthousiaste directeuren en leerkrachten vervolgens bij elkaar te zetten hebben we in drie brainstormsessies ons concept al tot een concreet plan kunnen uitwerken.

Hoe is dat proces verlopen?

We hebben het heel pragmatisch aangepakt. Als eerste stap hebben we binnen de scholen gekeken of er voldoende belangstelling bestond. Toen dit duidelijk het geval was zijn we met 5 primair en 3 voortgezet onderwijs scholen bij elkaar gaan zitten om een plan op te stellen. Als werkwijze hebben we daarbij 'scrum' gehanteerd; daarmee gaan we ervan uit dat wat we ontwikkelen in het begin nog zeker niet perfect is en dat we met elkaar een continue cyclus van bouwen, evalueren en aanpassen aangaan. Dit schept ook de juiste verwachting; bij de start is de leerlijn nog niet 'af'; we gaan samen een proces aan van 'learning by doing'.

In komend schooljaar, het eerste jaar dus dat de leerlijn gaat draaien, richten we ons op het uitvoeren van diverse pilots. We gaan samen ervaring op doen, daarvan leren en de leerlijn aanscherpen zodat we over 2 jaar echt een solide basis hebben staan.

Een groot voordeel van deze aanpak is dat je direct van start kunt, er hoeft geen volledig dichtgetimmerd plan te liggen maar we kunnen meteen in de actie-stand. Eigenlijk zijn we andersom gaan werken. We wisten dat we vanaf 1 september '16 wilden starten en zijn terug gaan redeneren; wat hebben we dan nodig aan trainingen, materialen, menskracht etc. om te zorgen dat we op dat moment ook daadwerkelijk aan de slag kunnen? Zo is ons plan betrekkelijk snel van de grond gekomen.

Welk model gebruiken jullie voor de leerlijn?

SLO en Kennisnet boden beide al een theoretische basis voor digitale geletterdheid; die hebben we met het projectteam als uitgangspunt genomen en omgebouwd tot praktische handvatten waar docenten mee kunnen werken. Dit vormt de basis van alle competenties die we aan de orde willen laten komen gedurende de schoolloopbaan van iedere leerling.

We willen de scholen binnen onze stichting daarbij geen rigide model opleggen, maar juist een solide basis waar scholen afhankelijk van hun eigen visie en mogelijkheden invulling aan kunnen geven. Het moet een schaalbaar model zijn, waarbij in principe alle scholen kunnen aanhaken. De competenties waar leerlingen aan werken zijn dus voor alle scholen wel gelijk - dat is eigenlijk onze 'digitale-geletterdheid-grondwet' geworden - maar de manier waarop ze die integreren is aan henzelf. We bieden de scholen daarbij vanuit het project expertise, materialen en begeleiding, zodat we zoveel mogelijk obstakels voor hen weghalen om hier goed mee van start te kunnen gaan.

De leerlijn gaan we integreren in het bestaande curriculum. Dat zal in het primair onderwijs relatief eenvoudiger zijn dan in het voortgezet onderwijs; daar moeten we echt nog goed kijken waar we welke onderdelen gaan onderbrengen. Vooral in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs zullen we op een bepaald moment moeten kiezen voor aparte leerlijnen omdat de lesstof voor deze leerlingen te specifiek wordt. Daarbij kun je bijvoorbeeld denken aan een aparte leerlijn 'programmeren'.

Hoe ziet de projectorganisatie er uit?

Het project wordt aangestuurd door een stuurgroep bestaande uit de voorzitter College van Bestuur, een directeur primair onderwijs en een rector van een school waar de leerlijn wordt uitgevoerd. Een lid van de stuurgroep fungeert tevens als opdrachtgever voor de projectleider, die verantwoordelijk is voor het totale project. Binnen het project zijn 7 deelprojecten gedefinieerd, waar steeds een deelprojectleider voor verantwoordelijk is. Iedere deelprojectleider die een pilot moet opleveren wordt daarbij ondersteund door een ontwerpteam, wat bestaat uit leerkrachten met ICT-expertise en waar nodig wordt aangevuld met externe expertise. En ook leerlingen spelen een actieve rol in het proces; zij worden systematisch betrokken bij het ontwikkelen en testen van alle materialen. We geloven echt dat hun input cruciaal is om ieder project te laten slagen.

De deelprojectleiders hebben ieder voor zich de verantwoordelijkheid de leerlijn op basis van de competenties te vullen met leermateriaal. In het primair onderwijs heeft iedere deelprojectleider dus de verantwoordelijkheid om voor 1 á 2 jaar materiaal te ontwikkelen. Tevens begeleiden de deelprojectleiders de leerkrachten bij de uitvoering. Daarnaast hebben de deelprojectleiders een belangrijke taak in de communicatie naar de andere leerkrachten van de eigen school en het informeren van de buddyscholen.

Tevens zijn er nog twee speciale deelprojecten, 'Onderzoek' en 'Begeleiding'. In het deelproject 'Begeleiding' werkt een team aan het opzetten van diverse support-mogelijkheden voor de projecten. In het onderzoeksproject meet een team de effecten van de pilots; wat werkt wel, wat kan beter of waar moeten we mee stoppen? Hierin trekken we samen op met enkele lerarenopleidingen en universiteiten, waarbij studenten ons met het wetenschappelijk onderzoek zullen gaan helpen. Hiermee zorgen we ook direct voor koppeling naar vervolgopleidingen, om met hen in gesprek te gaan wat leerlingen volgens hen nodig hebben aan digitale geletterdheid om goed door te kunnen stromen.

De projectleider heeft twee dagen in de week om het project aan te sturen, deelprojectleiders kunnen één dag in de week aan hun pilotprojecten besteden. De stuurgroep beslist over het vrijmaken van tijd en additionele middelen; de projectleider bepaald de feitelijke inzet. Van de deelnemende 8 scholen wordt ook een eigen inspanning verwacht gericht op het realiseren van het project. Dit is dus niet iets wat we er 'even bij gaan doen'; om dit te kunnen realiseren moeten bestuur en de scholen zelf echt investeren willen we dit voor de langere termijn kunnen opzetten en borgen.

Ook partijen als SLO en Kennisnet kijken overigens met ons mee, zij vervullen in dit project de rol van 'critical friend'. Voor hen is dit ook een mooie 'case' om te kijken hoe hun theoretische modellen een uitwerking in de praktijk krijgen. We zullen hen periodiek uitnodigen om samen de voortgang, successen en valkuilen te bespreken en daarbij hun advies te krijgen.

Hoe meten jullie de voortgang van leerlingen?

We gaan daarbij gebruik maken van een apart deel in de ELO It's Learning, waarin leerlingen alle projectresultaten kunnen opslaan en delen. Daarbij kijken docenten naar zowel het 'meetbare' als het 'merkbare' in het gedrag en de vaardigheden van leerlingen. Dat start bijvoorbeeld met het uploaden van enkele foto's in groep 2 van de basisschool, tot het delen van de code voor een zelfgebouwde robot in groep 8. Docenten maken gebruik van rubrics om de resultaten van een project te kunnen beoordelen.

Wat verwacht je dat docenten aan aanvullende opleiding en apparatuur nodig hebben?

We bieden zowel de (deel)projectleiders als individuele docenten extra ondersteuning. Bijvoorbeeld met een leergang over het leiden van projecten volgens de door ons gebruikte Scrum en Prince2 Light methodiek, maar ook in het ontwikkelen van leerlijnen en het bouwen of arrangeren van lesmaterialen.

Qua ICT-infrastructuur gaan we ook een slag maken. We starten met een check bij alle scholen wat de huidige status van de infrastructuur is; uitgangspunt daarbij is dat scholen de hele week met de leerlijnen moeten kunnen draaien. Dat betekent dat er bijvoorbeeld misschien niet voor iedere leerling een device beschikbaar hoeft te zijn, maar wel dat ze zo flexibel inzetbaar zijn dat alle leerlingen gedurende de week aan bod kunnen komen. En een ander belangrijk punt hierbij is de wifi-verbinding; omdat we volledig in de cloud gaan werken zal deze op alle scholen toereikend moeten zijn om voldoende bandbreedte te kunnen garanderen.

Waarom zijn jullie scholen zo enthousiast over dit project?

Veel scholen binnen O2G2 zien dit zowel als een zeer gewenste stap in het onderwijs van deze tijd, maar ook als een manier om zich verder te kunnen profileren. We krijgen hiermee een duidelijk en eigentijds verhaal richting ouders en vervolgopleidingen over hoe wij vinden dat digitale geletterdheid een rol moet spelen in het onderwijs voor onze leerlingen. Initieel dachten we aan een start met minder scholen, maar het enthousiasme is zo groot dat we het al direct fors hebben moeten opschalen.

Een andere reden dat scholen zo enthousiast zijn is dat ze ruimte voor eigen invulling hebben en daar ook de nodige ondersteuning bij krijgen. We gooien niet zomaar een project over de schutting, maar bieden een framework waarbij docenten bijvoorbeeld ook nog zelf materialen in kunnen toevoegen. Daarmee bieden we een mooie combinatie van een duidelijke en gedeelde basis met voldoende mogelijkheden voor scholen om er een eigen identiteit aan te geven.

Wat kun je scholen nog meegeven die ook met een dergelijke leerlijn willen starten?

Het maken van een projectplan hoeft geen hogere wiskunde te zijn; start met een club mensen die dit echt willen, zet duidelijke kaders neer en laat mensen die verder zelf invullen. Ook de scrum-methodiek is voor ons cruciaal; niet alles al vooraf willen invullen, maar juist heldere theoretische uitgangspunten neerzetten en die cyclisch uitwerken. Als je direct te operationeel wordt kan zo'n project alle kanten op schieten.